

En beskrivning av personen Bengt Gylta, fader till Ingeborg Gylta som kom att äga Rådene Säteri med Storekullen som undergård

Bengt Gylta föddes år 1514 och **avled den 25 december 1574** på Hedensö i Södermanland. Han var en betydande historisk person som gjorde avtryck som lagman, riksråd, riksskattmästare och riddare till Påtorp av ätten Gylta. Han var son till Bengt Gylta och Brita Bengtsdotter och gifte sig år 1548 i Bettna, Åkerö, med Ingeborg Krumme. Bengt Gylta den yngre gifte sig 1648 med Ingeborg Jacobsdotter, född 1530 – död 1586, dotter till hövitsmannen Jakob Krumme & Anna Clemensdotter Hogenskild.

En av Bengt Gylta den yngres mest framstående positioner var som lagman i Läckö läns lagsaga, vilket han blev år 1550. Som lagman hade han en central roll inom rättssystemet och var ansvarig för att administrera lag och rättvisa i det berörda området. Genom sin expertis och erfarenhet bidrog han till att upprätthålla lag och ordning.

Utöver sin roll som lagman var Bengt Gylta även en respekterad riksråd. Som riksråd hade han möjlighet att rådge kungen och vara en del av beslutsfattandet i rikets angelägenheter. Hans insikter och expertis var värdefulla i den politiska sfären och han var en betrodd rådgivare till kungamakten.

Bengt Gylta hade också ämbetet som riksskattmästare, vilket innebar att han var ansvarig för att administrera rikets finanser och skatteintäkter. Detta var en viktig position som krävde noggrannhet och ekonomisk kompetens.

Bengt Gyltas bidrag till samhället och staten Sverige var betydande. Han spelade en viktig roll inom rättssystemet, politiken och finanserna. Hans insatser som lagman, riksråd och riksskattmästare bidrog till att upprätthålla stabilitet och effektivitet i riket under den tid han verkade.

Följande meriter kan tillskrivas Bengt Gylta, Ingeborgs fader:

Häradshövding i Vartofta 1543

Lagman i Läckö läns lagsaga 1550

Riksråd 1561

Riddare 1561

Överste Kammarråd 1561

Ståthållare på Stockholms slott 1564

Lagman i Västmanland och Dalarna 1569

Överste Skattmästare 1571

I slottsloven på Stockholms slott 1572

Förlänad Torpa socken 1555 – 1574

Övriga socknar i Vedens härad 1564 – 1565 + 1570 – 1574

Hade 8 socknar i Skövde stad & gäll 1574

Bengt Gylta den yngres brokiga historia i maktens centrum

Efter att ha skjutit ihjäl konungens tjänare Nils Eriksson 1543 fick han ändå fri lejd genom drottningens förmedling och betalade mansbot* varefter han blev häradshövding i Vartofta samma år.

Från slutet av Gustav Vasas regering (1523 - 1560) användes han som diplomat. Han var sålunda bland dem som representerade Sverige vid förhandlingar i Älvsborg 1554 och Köpenhamn 1562 samt i Ryssland 1557 och 1563. En planerad resa till England 1562 med Nils Gyllenstierna inställdes.

Som överste kammarråd fick Gylta ledningen av hela rikets finansförvaltning. Han kom därigenom att bekläda en post som ej varit kontinuerligt besatt sedan Nils Pedersson Bielke drunknat 1550.

Sommaren 1566 anklagades kammarens personal med Gylta i spetsen inför konungens höga nämnd för att ha förskingrat varor som beslagtogs under blockaden av Narva till ett värde av mer än 100 000 daler. Åtalet nedlades mot att de anklagade lovade förse hela rytteriet och ett regemente knektar med kläde.

På hösten samma år anklagades Gylta ånyo inför nämnden för diverse ämbetsförseelser. Erik XIV inbillade sig nu bl a, att denne hindrat färdigställandet av hans bröllopskläder. Enligt konungens almanacksanteckningar slapp G denna gång undan genom att lova bättring.

Då Gyltas systerson Gustav Ribbing 5 jan 1567 avgav sitt bekanta vittnesmål mot vissa av högadelns främsta män, meddelade han även, att morbrodern ej var kungen »väl benägen» och att han »besvärat» sig över denne. Den 24 jan 1567 upprepades höstens anklagelser mot Gylta inför nämnden, och han **dömdes nu till döden**, men av kungens almanacksanteckningar framgår, att han än en gång benådades mot löfte om bättring.

Kungen var då Erik XIV som den 29 september 1568 blev tillfångatagen och avsatt av sina bröder Johan och Karl.

I slutet av juli 1568 satt Gylta, ett år efter den benådade dödsdomen, i den domstol som dömde kungens upproriska bröder samt Sten Eriksson (Leijonhufvud) och Ture Bielke till döden.

Då Erik XIV några veckor senare tågade mot upprorsmännen på Södertörn, var Gylta bland dem åt vilka Stockholm anförtroddes. Först omedelbart före stadens kapitulation i slutet av september gick han över till hertigarnas parti.

Den 26 januari 1569 avsattes Erik XIV formellt av ständerna.

Även Johan III använde Gylta som diplomat. Han var sålunda bland de svenska delegaterna såväl vid de misslyckade fredsunderhandlingarna vid hallandsgränsen 1569 som vid de underhandlingar i Stettin som 1570 ledde till fred med Danmark och Lübeck.

Gyltas nya titel överste skattmästare synes huvudsakligen ha varit en hederstitel, ty han engagerades under Johans regering endast vid enstaka tillfällen i finansförvaltningen såsom vid uppbörden av Älvsborgs lösens restantier 1571, vid silverskatteuppbörden 1573 och som ledare av revisionsarbetet i räknekammaren samma år, 1571, fick han överlämna den första avbetalningen på Älvsborgs lösen till danskarna och mottaga Älvsborg å Sveriges vägnar.

1573 sändes Gylta till Danmark för att utverka förlängning av uppskovet med tredje avbetalningen på Älvsborgs lösen. Så var han det ena av de båda riksråd som jämte kung Johan undertecknade fullmakten för den avsatte Eriks fångvaktare på Västerås att avliva denne för att hindra att han befriades, och 1574 satt han i domstolarna över Charles de Mornay och dennes medbrottslingar.

Enligt 1562 års frälselängd innehade Gylta 129 gårdar, varav 77 i Västergötland och 40 i Södermanland. Hans huvudgård var det fäderneärvda Påtorp. Genom sitt äktenskap kom han i besittning av Hedensö i Näshulta (Södermanland), som han uppges ha låtit bebygga (Hedar).

Författare till ursprungsbiografin är Hans Gillingstam

hänvisning till denna artikel är:

Bengt Gylta, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/13425>, *Svenskt biografiskt lexikon* (art av Hans Gillingstam), hämtad 2023-06-25.

* **Mansbot** var böter som i äldre nordisk rätt betalades av en dråpare eller hans släktingar (fränder) till den dräptes släkt, som då avstod från att kräva blodshämnd. Syftet var dels att avskräcka från dråp, dels att kompensera offrets familj. Om den dräpte hade en hög samhällsställning blev mansboten hög. Ju lägre den dräpte stod i samhället, desto lägre blev också mansboten. Mansboten gick över till att bli böter som sedan erlades till kungen.